

РОЗВИТОК НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ІМФЕ ІМ. М. Т. РИЛЬСЬКОГО НАН УКРАЇНИ З БОЛГАРСЬКИМИ ВЧЕНИМИ

Леся Вахніна

Наукова співпраця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського) з болгарськими науковцями має давні традиції, які успішно продовжуються і в наш час у формі виконання спільних проєктів, участі в наукових конференціях, публікаціях українських фольклористів та етнологів в Болгарії та болгарських в Україні. Традиційними стали наукові доповіді болгарських учених у Києві та Харкові. На вченій раді ІМФЕ неодноразово виступали директор Інституту етнології та фольклористики з Етнографічним музеєм Болгарської академії наук (БАН) професор Петко Христов, професор Міла Сантова, доктор Катя Михайлова, доктор Светла Петкова та ін. Знаковими подіями в реалізації спільних проєктів є видання спецвипуску журналу «Народна творчість та етнографія», присвяченого болгарській фольклористиці, та тематичного номера «Фольклористика в Україні» часопису «Български фолклор», який відкривається статтею директора ІМФЕ ім. М. Т. Рильського академіка Ганни Скрипник. Важливо, що українські та болгарські науковці й сьогодні активно співпрацюють, здійснюючи дослідження української діаспори в Болгарії та болгар в Україні.

Упродовж 17–25 квітня 2016 року відбулася наша робоча поїздка до Болгарії з метою реалізації спільного українсько-болгарського проєкту «Конструювання ідентичності в контексті пан'європейської мобільності (українці — в Болгарії, болгарі — в Україні)» (керівник від Болгарії — професор Петко Христов, від України — академік Ганна Скрипник).

Основна увага була прикута до вивчення сучасної ситуації українців у цій країні «троянд та винограду», за поетичним висловлю-

ванням Максима Рильського, збереженні їхньої етнічної ідентичності, народних традицій, специфіки суспільно-культурної діяльності та умов проживання в іноетнічному оточенні.

Директор Інституту етнології та фольклористики з Етнографічним музеєм БАН проф. Петко Христов постійно сприяє українським учасникам проєкту в його здійсненні. Так, завдяки йому науковці ІМФЕ ім. М. Т. Рильського підтримують контакт з українським товариством у Софії «Мати Україна», зокрема, із заступником його голови Антоніною Якімовою. Саме в кабінеті пана директора почалася робоча нарада з виконання спільного проєкту за участю Петка Христова та Антоніни Якімової. На важливості практичної реалізації нашої українсько-болгарської співпраці у формі обміну експозиційними матеріалами наголосив Петко Христов під час відвідування Етнографічного музею, де не раз, за підтримки Посольства України в Софії та ініціативи директора музею, відбувалися покази традиційного українського мистецтва. Останній був присвячений українській вишивці. У залі, у якому представлено болгарське народне декоративне мистецтво, нас приємно здивувала народна ткаля, котра не тільки демонструє своє вміння, а й може навчити цієї майстерності відвідувачів.

Незабутнє враження на нас справили місця болгарської столиці, пов'язані з іменами українських діячів М. Драгоманова та Лесі Українки. Нам пощастило відкрити для себе іншу Софію, яка стала рідною для багатьох українців, котрі оселилися й проживають на болгарській землі. Символічно, що під час візиту президента України Петра Порошенка 30 червня 2016 року відбулося офіційне відкриття

пам'ятника Тарасові Шевченку в центрі Софії. На церемонії були присутні також президент Болгарії Росен Плевнелієв, представники посольства України в Софії та української громади. У цьому ж сквері, на площі, де встановлено пам'ятник славетному Кобзарю, стало доброю традицією висаджувати пагінці дерев, привезених з батьківщини. Тут росте, нагадуючи про рідний край, і деревце пані Антоніни.

Слід відзначити, що, крім активної громадської діяльності, Антоніна Якімова займається науковими студіями, просвітництвом, проводить заняття з дітьми в українській недільній школі з вивчення рідної мови та культури, є ініціатором та організатором щорічних Драгоманівських читань у Софійському університеті Святого Климента Охридського. Уже опубліковано кілька збірників видання «Драгоманівські студії».

Одне із занять в українській недільній школі пані Антоніна присвятила тридцятиріччю Чорнобильської трагедії. Наша діаспора в Софії докладає чимало зусиль для збереження й розвитку національної ідентичності. Не менш важливими є вивчення та публікація українських архівних джерел, особливо архіву М. Драгоманова в Софії. До цього долучилася й А. Якімова, що також є автором книжки «Україна та Болгарія: філософія історичного буття» (Софія, 2011).

Значимим для реалізації спільного проекту є вивчення діяльності українсько-болгарського товариства «Пловдив», яке діє при Почесному консульстві України в Пловдиві (почесний консул — болгарський бізнесмен Дмитр Георгієв). Організатор та голова згаданого товариства — Мар'яна Імреорова. Вона працює також референтом при згаданому консульстві. Народжена в м. Самборі на Львівщині, випускниця української філології Київського національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, яку доля пов'язала з далекою Болгарією, застосовує свої знання філолога та досвід у роботі і на дипломатичній ниві, і в згуртуванні місцевої української діаспори, що складається як з етнічних україн-

ців, так і з українських болгар, котрих об'єднує любов до рідної вітчизни. Крім багатьох культурних заходів, українсько-болгарське товариство «Пловдив» постійно підтримує нашу державу в нелегкий час військових викликів на Сході України, починаючи від фінансової допомоги для прийому дітей переселенців на відпочинок, поранених бійців АТО на лікування, до публічних виступів, які постійно організовувалися на підтримку, зокрема, Надії Савченко. У приміщенні Почесного консульства України в Пловдиві створено чудову атмосферу, яка допомагає відвідувачам краще пізнати нашу країну. Цьому також сприяє постійно діюча експозиція картин з колекції пана почесного консула. Адже одним із завдань у роботі цієї установи є створення позитивного образу України в Болгарії, показ її як привабливого партнера для інвестицій болгарського бізнесу.

Пані Імреорова презентувала нам різні аспекти суспільно-культурного життя місцевої української громади. У Пловдиві серед українців переважають жінки, які вийшли заміж за болгар. Свою любов до України, до рідної мови та культури вони намагаються передати чоловікам, дітям та болгарським родичам. Слід зауважити, що вони стали не тільки представниками української діаспори, а й виконують важливу функцію народної дипломатії, сприяючи входженню України до Європейського Союзу.

Україністиці належить поважне місце в системі філологічних дисциплін кафедри слов'янської філології Софійського університету Святого Климента Охридського. Показово, що українська делегація була однією з найчисленніших на XIII Славистичних читаннях на тему «Мультикультуралізм та багатомовність», що відбулися у квітні в цьому ж університеті (Софія, Болгарія, 21–23 квітня 2016 р.). Серед учасників були представники ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України — завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики Леся Вахніна (доповідь «Ідентичність етнокультури національних меншин України в контексті сучасних глоба-

лізаційних процесів») та провідний науковий співробітник цього відділу Оксана Микитенко (доповідь «Болгарські інскрипти в бібліотеці Івана Микитенка»). На конференції Україну також представляли директор Центру болгаристики кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка доцент Олена Чмир, наукові співробітники Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, викладачі Національного університету «Києво-Могилянська академія» та Національної музичної академії імені П. І. Чайковського (О. Малаш, Ю. Горідько, О. Сахарова та ін.).

Засідання багатьох секцій Славистичних читань («Фольклористика», «Етнологія», «Культурологія в історії», «Літературна міграція», «Національна культура та мультикультурний світ», «Культурна інакшість та педагогіка» та ін.) відображали різні аспекти загальної теми цього наукового заходу.

Славісти різних країн вже розпочали підготовку до наступного — XVI Міжнародного з'їзду славистів, що має відбутися в Белграді 2018 року. Тому увагу присутніх привернула доповідь на пленарному засіданні голови Міжнародного комітету славистів професора Белградського університету Бошка Сувайджича про підготовку до форуму в Сербії.

Актуальність проблематики, присвяченої сучасним міграційним процесам та багатокультурності, їх дослідженню та відображенню в літературі та культурі слов'янських країн, підтверджує міграційна криза, що її переживає сьогодні європейський світ. Перед Болгарією гостро стоїть проблема зміни віросповідання в місцевих циган, які дедалі частіше приймають іслам. Проблема дослідження національних меншин та міграційних процесів була однією з головних на секції фольклористики та етнології. Нового бачення вимагають і міжкультурні взаємини на Балканах. Дослідники з Хорватії та Сербії вивчають згадану проблематику на матеріалі літературних творів про складні ситуації в житті їхніх народів.

Слід відзначити, що Славистичні читання в Софійському університеті, організатором яких є кафедра слов'янської філології (завідувач кафедри професор Албена Стаменова), дістали високу оцінку зарубіжних і болгарських учених. Крім представників слов'янських країн — Болгарії, Білорусі, Польщі, Росії, Сербії, України, Хорватії, у роботі конференції брали участь славісти з Японії, що показали блискуче володіння українською, болгарською та сербською мовами. Української їх навчила завідувач кафедри україністики Белградського університету професор Людмила Попович, наша землячка, коли викладала в Японії. Робочими мовами конференції були всі слов'янські та англійська.

Під час робочої поїздки до Болгарії відбулися розмови та зустрічі з учасниками спільних проектів — Петко Христовим, Цветелиною Димитровою, Мілою Сантовою, Даниелем Фокасом та відомою слависткою Катєю Михайловою.

Співробітники ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України Л. Вахніна та О. Микитенко взяли участь у презентації нової книжки відомого болгарського мистецтвознавця та культуролога, члена-кореспондента БАН Елки Бакалової «Култът към реликвиите и чудотворните икони. Традиции и съвременост» («Культ реліквій та чудотворних ікон. Традиції та сучасність», Софія, 2016). Книжка вийшла друком в академічному видавництві «Проф. Марин Дринов», представники якого також виступали на згаданій презентації, що відбулася у великій залі БАН за участю президента БАН академіка Стефана Воденичарова, який відкрив цей поважний захід.

Відомий мистецтвознавець та культуролог професор Міла Сантова як модератор відзначила у своєму виступі значення нового видання для репрезентації мистецтва Болгарії у світі.

Новий розвиток наукового співробітництва НАН України з БАН засвідчив і візит до Києва президента БАН акад. Стефана Воденичарова (5–8 червня 2016 р.), у рамках якого

було підписано нові угоди та обговорено спільні наукові проекти.

Важливим кроком для розвитку міждержавних стосунків між обома країнами став обмін візитами — президента Болгарії Росена Плевнелієва в Україну (березень 2016 р.)

та президента України Петра Порошенка до Софії (червень 2016 р.), які, безперечно, сприятимуть зміцненню наукових зв'язків та культурних взаємин обох країн за відповідної підтримки з боку уряду України нашої академічної науки.

Ірина Огієнко

У рамках проекту «Конструювання ідентичності в контексті пан'європейської мобільності (українці в Болгарії, болгарини в Україні)» науковий співробітник відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України (ІМФЕ) кандидат філологічних наук Ірина Огієнко з 22 по 29 травня 2016 року перебувала у відрядженні в столиці Болгарії Софії, де працювала над згаданим проектом в Інституті етнології та фольклористики з Етнографічним музеєм Болгарської академії наук (ІЕФЕМ).

Під час перебування в Болгарії відбулися робочі зустрічі з директором ІЕФЕМ Петком Христовим, завідувачем відділу візуальної антропології доктором мистецтвознавства Мілою Сантовою, співробітником цього відділу Даніелем Фокасом, співробітником відділу порівняльних фольклористичних досліджень доктором філологічних наук Катею Михайловою, на яких обговорили завдання проекту, актуальні проблеми сучасної болгарської та української етнології і

фольклористики, питання підготовки спільних видань тощо.

У ході відрядження було продовжено контакти з українською діаспорою Болгарії. Зокрема, у Софії, для того, щоб реалізувати одне із завдань спільного українсько-болгарського проекту, було проведено анкетування близько 40 місцевих українців і записано 8 розширених інтерв'ю, які мають вийти друком у вигляді додатка до збірника наукових праць відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ, присвяченого дослідженню українців Болгарії. У Національній бібліотеці святих Кирила і Мефодія, бібліотеках ІЕФЕМ, Центральній бібліотеці БАН вдалося опрацювати наукові та архівні джерела з проблематики проекту.

Під час візиту до столиці Болгарії відбулися зустрічі із заступником голови товариства «Мати Україна», керівником української недільної школи і головою оргкомітету Драгоманівських читань Антоніною Якімовою, а також з учасниками щомісячних зібрань української спільноти, що їх організовує Дмитро Владов, котрий мешкає в Софії з початку 1990-х років.